

مبادی سواد بصری

برای دانشجویان و هنرجویان

مؤلف: دونیس آ. دودیس

مترجم: نسیم منوچهرآبادی

داندیس، دونیس آ. : Dondis, Donis A.

مبادی سواد بصری / دونیس آ. دونیس؛ مترجم نسیم منوچهرآبادی؛ ویراستار سعید سعیدی شفیق.

تهران: کتاب برتر، ۱۳۹۸.

۲۰۰ ص. مصور: ۱۴،۵×۲۱،۵ س.م.

۹۷۸-۶۲۲-۹۵۵۴۰-۵-۰

فیبا

عنوان اصلی: A primer of visual literacy, [۱۹۷۳]

کتاب حاضر در سالهای مختلف توسط مترجمان و ناشران متفاوت ترجمه و منتشر شده است.

هنر - فن

Art - Technique

ترکیب بندی (هنر)

Composition (Art)

ادراک بصری

Visual perception

منوچهرآبادی، نسیم، ۱۳۶۱-، مترجم

۷۲۴ ۳

۱۰۲/۸

سرشناسه

عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شابک

وضعیت فهرست نویسی

یادداشت

یادداشت

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

مبادی سواد بصری

دونیس آ. دونیس

نسیم منوچهرآبادی

سعید سعیدی شفیق

سهیل ساسانی

رضوانه افراسیابی

اول - ۱۳۹۸

۳۰،۰۰۰ تومان

جلد ۱۰۰

باغ هنر

۹۷۸-۶۲۲-۹۵۵۴۰-۵-۰

میدان انقلاب- خیابان ۱۲ فروردین- خیابان وحید نظری غربی- پلاک ۹۹- واحد ۹

۶۶۹۷۵۰۳۵

نویسنده

مترجم

ویراستار

صفحه آرا

ناظر چاپ

نوبت چاپ

قیمت

تیراژ

چاپ و صحافی

شابک

نشانی

تلفن

فهرست

۷	پیشگفتار
۱۱	۱. ویژگی‌ها و محتوای سواد بصری
۱۳	انطباق غلط: هنر کاربردی و هنر محض
۱۷	تأثیر عکس
۱۸	دانش بصری و زیبا گفتار
۲۰	سواد بصری
۲۲	رهیافتی بر سواد بصری
۲۳	برخی از ویژگی‌های راهنمای سری
۲۹	تمرین‌ها
۳۱	۲. ترکیب‌بندی:
۳۱	راهنمای ترکیب برای سواد بصری
۳۲	ادراک انسان و ارتباط بصری
۳۴	تعادل
۳۵	فشار
۳۹	طراز کردن ۱ و برجسته‌سازی ۲
۴۰	رجحان قسمت چپ پایین
۴۱	چند مثال
۴۴	کشش و گروه‌سازی
۴۷	مثبت و منفی
۵۰	تمرین‌ها
۵۱	۳. عناصر اولیه‌ی ارتباط بصری
۵۳	نقطه
۵۵	خط
۵۷	شکل
۵۸	جهت
۵۹	رنگ‌مایه
۶۲	رنگ

۶۷	بافت
۶۸	مقیاس
۷۱	بُعد
۷۶	حرکت
۷۷	تمرین‌ها
۷۹	۴. ساختمان يك پیام بصری
۸۱	شبیه‌سازی
۸۴	سمبلیسم
۸۷	انتزاع
۹۴	تقابل میان به نوع
۹۶	تمرین‌ها
۹۷	۵. نیرومای موجود کنتراست
۹۸	کنتراست و هارمونی
۹۹	نقش کنتراست در دیدن
۱۰۱	نقش تضاد در ترکیب‌بندی
۱۱۱	کنتراست رنگمایه
۱۱۲	کنتراست در رنگ
۱۱۳	کنتراست در اشکال
۱۱۳	کنتراست در اندازه
۱۱۶	تمرین‌ها
۱۱۷	۶. تکنیک‌های بصری:
۱۱۷	برنامه‌هایی برای ارتباط بصری
۱۱۹	پیام و شیوه‌ی بیان
۱۲۱	به کار گرفتن هوش بصری
۱۲۴	تکنیک‌های ارتباط بصری
۱۲۵	تعادل-بی‌ثباتی
۱۲۶	تقارن-عدم تقارن
۱۲۶	باقاعدگی-بی‌قاعدگی
۱۲۷	سادگی-پیچیدگی
۱۲۸	وحدت-چندپارگی
۱۲۹	صرفه‌جویی-پرنقشی
۱۲۹	تلخیص-اغراق
۱۳۰	پیش‌بینی‌پذیری-فی‌البداهه بودن
۱۳۱	حرکت-سکون
۱۳۲	تلویح-بی‌پردگی
۱۳۳	بی‌طرفی-تأکید

۱۳۳	شفافیت-پوشاندگی
۱۳۴	یکدستی-واریاسیون
۱۳۵	شباهت با واقعیت-قلب واقعیت
۱۳۶	سطح-عمق
۱۳۷	تک عنصری-چندعنصری
۱۳۷	تسلسل-اتفاقی بودن
۱۳۸	وضوح-ابهام
۱۳۹	تکرار-گسستگی
۱۴۰	تمرین ها

۱۴۱	۷. شکل گیری سبک بصری
۱۴۲	بدون
۱۴۶	بدون
۱۴۹	سیرسیونیسیم
۱۵۱	کلاسیسیسم
۱۵۳	سبک تزئینی
۱۵۵	سبک کاربردی
۱۵۷	تمرین ها

۱۵۹	۸. هنرهای بصری:
۱۵۹	عملکرد و پیام
۱۶۱	برخی از جوانب جهانی ارتباط بصری
۱۶۴	مجسمه سازی
۱۶۸	معماری
۱۷۱	نقاشی
۱۷۶	تصویرسازی
۱۷۸	طراحی گرافیک
۱۸۲	صنایع دستی
۱۸۳	طراحی صنعتی
۱۸۴	عکاسی
۱۸۷	سینما
۱۹۰	تلویزیون

۱۹۵	۹. سواد بصری:
۱۹۵	چرا و چگونه

همانگونه که انحراف چاپ، باعث گسترش سواد خواندن و نوشتن در جهان شد، اختراع دوربین عکاسی و لوازم مشابه نیز قطعاً به آموزش سواد بصری در جهان تسریع می‌بخشد. البته این صورت باید مدت‌ها پیش از این احساس می‌شد. طراحی و تولید در طول تاریخ همیشه از توانایی‌های طبیعی همه‌ی افراد بشر بوده است؛ فیلم، تلویزیون و کامپیوتر گونه‌های جدیدی از طراحی هستند. اما متأسفانه امروزه از تجربه‌ی بشری به دور افتاده و در انحصار گروه خاصی از افراد متخصص قرار گرفته‌اند.

هنر و معنای آن و همچنین صورت و عملکرد بیان و ارتباط بصری در عصر صنعتی به شدت متحول شده است، با وجود این تحول متناسب با آن در حوزه‌ی زیبایی‌شناسی هنر رخ نداده است. با وجود تحول آشکار در ویژگی‌های هنرهای بصری، رابطه‌ی آنها با جامعه و آموزش، مفاهیم زیبایی‌شناسی هنر بیش از پیش در حیطه‌ی تدریس گذشته باقی مانده و متحجر گشته است. از جمله این تصورات این است که فهم و ساخت سواد بصری باید در هر سطحی اساساً بر پایه‌ی غیرارادی یا همان شهود صورت گیرد؛ در حالی که عمده‌ی ما، اطلاعاتی که از طریق انسان‌ها دریافت یا صادر می‌شوند، باید از شبکه‌ی تفاسیر فرد عبور کنند و در مورد آنها اندیشیده شود. بیان بصری در شرایط مختلف، برای افراد مختلف، متفاوت می‌باشد و این بیان محصول نوع پیچیده‌ای از هوش بشر است که متأسفانه تاکنون به سویی شناخته نشده است. برای درک بیشتر برخی از اساسی‌ترین ویژگی‌های این هوش، کتاب حاضر علاوه بر بررسی عناصر بصری پایه، تکنیک‌های بصری و عوامل روانی و فیزیولوژیکی تأثیرگذار در ترکیب‌بندی، به معرفی گسترده‌ی رسانه‌ها و صورت‌هایی می‌پردازد که بتوان تحت عنوان هنرها و صنایع بصری جای داد و بدین وسیله تلاشی محققانه و منطقی را برای ادراک و به کارگیری بیان بصری آغاز می‌کند.

در «مبادی سواد بصری» هدف ارائه‌ی راه‌حل‌های ساده یا مطلق برای کنترل زبان بصری نیست، بلکه دلیل اصلی مطالعات حاضر بسط روش‌های گوناگون طرح و ترکیب است که اشاره به تنوع ساختارهای بصری دارد. در این کتاب، تئوری و عمل، تعریف و تمرین به موازات یکدیگر پیش می‌روند، زیرا هیچ‌یک بدون آن دیگری نمی‌تواند به وجود آورنده‌ی اصول و روش‌شناسی این پل ارتباطی جدید باشد و بدین وسیله همانند زبان نوشتاری وسایل تعامل انسان‌ها را گسترش دهد.

زبان یک منبع طبیعی ارتباطی است که از صورت ابتدایی شنیداری به سواد خواندن و نوشتن متحول شده است. همین بسط و تحول نیز باید در تمام استعدادهای بشری مرتبط با تفکر، هم‌ذهنی، برنامه‌ریزی، طراحی و ساخت محصولات بصری (از ساخت ابزار و صنایع ساده گرفته تا خلق سمبل‌ها و در نهایت تصویرسازی و نقاشی) صورت گیرد. این امور زمانی در احصار هنرمند با استعداد و آموزش دیده بوده است، ولی اکنون به وسیله قابلیت‌های شگفت‌آور دوربین ناسا^۱ برای تمام افراد علاقمند تنها با یادگیری چند فن مکانیکی محدود، ممکن شده است. از آنجا که کانیک محیط به وسیله دوربین به تنهایی ایجاد یک محصول بصری خوب نمی‌کند،^۲ توجه به این که استفاده از قابلیت‌های عکاسی نیازمند اصول ترکیب بصری است، همانطور که چاپ کتاب در فراگیر شدن سواد خواندن و نوشتن تأثیرگذار بود، پدیده‌ی عکاسی نیز نقش تعیین‌کننده‌ی در اشاعه‌ی سواد بصری دارد. «بین قرون سیزده تا شانزده میلادی تحولاتی در دستور زبان تحلیل و پدید آمدن به طوری که ترتیب کلمات اهمیتی بیش از صرف کلمات یافت و همین سبب برایتان در مورد نحو زبان نیز رخ داد. بعد از اختراع چاپ، هر دوی این گرایش‌ها سرعت بیشتری یافتند و ساخت جمله از حالت شنیداری به حالت بصری یا نوشتاری تغییر مسیر داد.»^۳ برای آنکه فضا از نظر گفتاری با سواد محسوب شود، باید اجزای اصلی تشکیل‌دهنده‌ی زبان نوشتاری را پیام، که از آن عبارتند از حروف، کلمات، تلفظ، دستور زبان و ترکیب. با اینکه عناصر و قواعد زبان محدود هستند، اما قلمرو خواندن و نوشتن به راستی بی‌انتهاست و هر کسی با کسب مهارت‌های لازم می‌تواند راه‌حل‌های خلاقانه‌ی بی‌شماری برای مشکلات ارتباط کلامی بیابد و گاه حتی صاحب سواد شخصی خود نیز شود. ساختار زبان در ساختمان پایه‌ای کلمات نهفته است و سواد در این معنا به اشتراک معانی قراردادی برای پیام‌ها و اطلاعات خاص در بین افراد یک گروه است. سواد بصری نیز معنای مشابهی دارد و باید با دقت و ظرافتی یکسان با ارتباط زبانی مورد بررسی قرار گیرد. هدف از به وجود آوردن سواد بصری مشابه محرک‌های توسعه‌ی زبان نوشتاری است

1. Marshall Mc Luhan, "The Effect of the Printed Book on Language in the 16 th Century" in Exploration in Communications, Edmund Carpenter and Marshall Mc Luhan, eds (Boston, Mass.: Beacon Press, 1960).

و عبارت است از: ساختن یک سیستم پایه برای یادگیری، تشخیص، ساخت و فهم پیام‌های بصری که علاوه بر افراد تعلیم‌دیده، مانند طراحان، هنرمندان، صنعتگران و زیبایی‌شناسان، برای عموم مردم نیز قابل استفاده باشد. برای نیل به این هدف کتاب حاضر، همان‌طور که از عنوانش برمی‌آید، سعی در ارائه‌ی رهنمودهای جامعی برای بیان و ارتباط بصری، خلاصه‌ای از تمام اجزای بصری و وجوه مشترک منابع بصری دارد. با این امید که معانی مشترک بصری مشخص و مطالعات در این زمینه گسترده‌تر شود.

ارتباط بصری مانند هر زبان دیگری از پاره‌ای از اطلاعات تشکیل شده است که ما را در ساختن و فهم پیام، از کاربردی‌ترین آن تا حوزه‌ی رفیع بیان هنری یاری می‌کند. زبان بصری از اجزا یا عبارت دیگر گروهی از واحدها تشکیل شده که بر هم اثر گذارند و معنی‌شان به عنوان، بل، تابع معنی و مفهوم یک‌یک واحدهاست. اما چگونه می‌توان اجزای یک کل بصری را تعریف کرد؟ از طریق بررسی‌ها، تعاریف، تمرین‌ها، مشاهدات و درنهایت رهنمودهایی که می‌شود که روابط میان سطوح بیان هنری، دسته‌های هنرهای بصری و معانی آنها را شکل می‌دهند. ناگزیر اغلب تلاش‌ها برای پاسخ به این سؤال که «هنر» چیست بر روشن‌سازی نقش متواتر فرم متمرکز بوده است. در این کتاب حوزه‌ی محتوا در فرم به ساده‌ترین شکل ممکن بررسی می‌شود. یعنی معنای تک‌تک عناصر مانند رنگ، رنگامیه، خط، بافت و تناسب، قدرت بیانی تکنیک، ای بصری مانند بی‌پردگی، تقارن، تکرار و تأکید و درنهایت انواع رسانه‌ها، که خود بر تصمیم‌گیری طراح تأثیر گذارند، مورد بررسی قرار می‌گیرند. به طور خلاصه می‌توان سواد بصری را آگاهی در مورد فرم کلی، بر تعامل عناصر انتخاب‌شده، استفاده از تکنیک‌های بصری و تنظیم روابط فرم، در ترکیب‌بندی برای دستیابی به معنی مورد نظر دانست.

فیلم، عکاسی و تلویزیون در عرصه‌ی جهانی هم به تصویر بشر و خودش شکل می‌بخشند و هم به ضرورت آموزش سواد بصری. این آموزش هم برای ایجاد سازندگان ارتباط، هم به مخاطبان لازم و ضروری است. موهولی ناگی^۱ استاد برجسته‌ی هنرهای بصری باهاوس در سال ۱۹۳۵ در این باره گفته است: «بی‌سوادی در آینده تنها نشناختن قلم نیست، بلکه نشناختن دوربین نیز بی‌سوادی خواهد بود.» آینده‌ای که وی به آن اشاره کرده است، اکنون است. پتانسیل چشمگیر سواد بصری در ایجاد ارتباطات جهانی نقشی تعیین‌کننده در رشد و توسعه دارد و کتاب «مبادی سواد بصری» اولین گام در راه ایجاد چنین ارتباطی است.